

OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W MIEJSCOWYM PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Karolina Ogrodnik

Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska, Politechnika Białostocka, ul. Wiejska 45E, 15-351 Białystok
E-mail: k.ogrodnik@pb.edu.pl

PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE IN THE LOCAL LAND-USE PLAN

Abstract

The article presents the selected function of local land-use plan, which in perspective of current legal regulations, is an important instrument of space management. However, in order to illustrate the special rank of local plans, introduction presents terminology and legal outline of spatial planning in Poland.

The subject of particular analysis was the role of local land-use plans in the realization of cultural heritage protection. This function was defined as a "medium of the past, the present and the future". Moreover, the article presents main legal provisions, which regulate selected subject matter and by referring to the recently developed thematic guide, it indicates the main functions of local plans regarding protection of the cultural heritage. Theoretical considerations were broadened by the analysis of the selected local land-use plan, standing out with an accepted planning solution, the so-called "pattern".

Streszczenie

W artykule przedstawiono wybraną funkcję miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, który w świetle obowiązujących przepisów prawnych stanowi ważne narzędzie gospodarowania przestrzenią. Jednakże, w celu zobrazowania szczególnej rangi miejscowych planów, na wstępie scharakteryzowano terminologiczny oraz prawny zarys planowania przestrzennego w Polsce.

Przedmiot szczególnej analizy stanowiła rola miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w realizacji ochrony dziedzictwa kulturowego. Funkcja ta została określona mianem „medium przeszłości, terażniejszości oraz przyszłości”. Ponadto w artykule przedstawiono główne przepisy prawne, które regulują wybraną tematykę, a także powołując się na niedawno opracowany poradnik tematyczny, wskazano kluczowe funkcje miejscowych planów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Teoretyczne rozważania zostały wzbogacone analizą wybranego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, wyróżniającego się przyjętym rozwiązaniem planistycznym, tzw. wzornikiem.

Keywords: spatial planning; local land-use plan; cultural heritage; pattern

Słowa kluczowe: planowanie przestrzenne; miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego; dziedzictwo kulturowe; wzornik

WPROWADZENIE

Racjonalne kreowanie współczesnej przestrzeni to zadanie niewątpliwie trudne, wymagające interdyscyplinarnego podejścia do licznych, dynamicznie zmieniających się uwarunkowań. Należy zauważyć, iż planowanie przestrzenne to nie tylko gospodarowanie obecnym otoczeniem, ale też efektywne łączenie trzech

wymiarów: spuścizny poprzednich użytkowników przestrzeni, zróżnicowanych potrzeb współczesnego społeczeństwa, a także dobra przyszłych pokoleń.

Niniejszy artykuł przedstawia poglądowo, na zasadzie „od ogółu do szczegółu”, wybraną rolę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Swoisty przegląd głównych aktów prawnych, a także wybranych publikacji tematycznych ma na celu uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

Co stanowi istotę współczesnego planowania przestrzennego?

Czym wyróżnia się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego?

Jaką rolę odgrywa miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w ochronie dziedzictwa kulturowego?

W jaki sposób, na wybranym przykładzie, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego może regulować ochronę unikatowych walorów miejsca?

1. PLANOWANIE PRZESTRZENNE W POLSCE - UJĘCIE TERMINOLOGICZNE ORAZ PRAWNE

We współczesnej literaturze przedmiotu można odnaleźć liczne, różnorodne definicje, określające zarówno podstawowe założenia planowania przestrzennego, jak również jego kluczowe cele oraz funkcje¹.

Planowanie przestrzenne zazwyczaj utożsamiane jest z procesami przygotowawczymi bądź też działalnością, której priorytetowy cel stanowi zagospodarowanie przestrzeni uwzględniające potrzeby społeczeństwa².

Odmienne ujęcie analizowanej tematyki proponuje J. M. Chmielewski. Z punktu widzenia urbanisty, planowanie przestrzenne można zdefiniować dwojako. Z jednej strony, jako priorytetowe narzędzie zagospodarowania oraz zabudowy określonego wycinka przestrzeni, z drugiej natomiast - jako wyraz polityki przestrzennej realizowanej przez organy władzy na poszczególnych poziomach decyzyjnych³.

Dualny charakter planowania przestrzennego uważa również J. Leśniak. Autor wyróżnia dwa aspekty analizowanego procesu: empiryczny oraz teoretyczny. Planowanie przestrzenne w ujęciu empirycznym utożsamiane jest z praktyczną działalnością. Natomiast drugi

aspekt, tj. teoretyczny, określa planowanie przestrzenne jako wielowymiarową dziedzinę naukową, tworzącą teoretyczne podwaliny dla realnego działania⁴.

Inny punkt widzenia został przedstawiony w artykule⁵, w którym pojęcie planowania przestrzennego definiuje się jako wybór poszczególnych elementów struktury przestrzennej, a następnie ich właściwą lokalizację oraz wzajemne powiązanie.

Na podstawie powyższych informacji, jak i pozostałej literatury przedmiotu można stwierdzić, iż planowanie przestrzenne to działalność:

- niezbędną w dobie cywilizacji XXI wieku (gdyż „człowiek ma w swoim życiu do dyspozycji (...) ograniczoną przestrzeń”⁶, a jej racjonalne planowanie stanowi kluczowy aspekt działalności współczesnego społeczeństwa),
- złożoną (należy uwzględnić zarówno różnorodne aspekty teoretyczne, jak i praktyczne)⁷,
- problematyczną (konfliktogenność współczesnego gospodarowania przestrzenią wynika przede wszystkim z jej ograniczonego charakteru, a także odmiennych priorytetów reprezentowanych przez poszczególnych uczestników procesu)⁸,
- regulowaną przez prawo (w poszczególnych państwach, w tym również w Polsce, funkcjonują odpowiednie przepisy, instytucje czy też zasady polityki przestrzennej mające na celu ochronę przestrzeni jako dobra wyższego)⁹.

L. Kupiec również określa charakterystyczne atrybuty czy też specyficzne cechy planowania przestrzennego, do których zalicza: kompleksowość, interdyscyplinarność, długookresowość, elastyczność i ciągłość, a także integralność oraz realność¹⁰.

Należy stwierdzić, iż w dobie współczesnej cywilizacji planowanie przestrzenne w ujęciu terminologicznym jest dziedziną niewątpliwie rozwiniętą, pozbawioną hermetycznych granic, co przekłada się między innymi na bogactwo oraz różnorodność naukowej interpretacji badanego procesu.

¹ A. Senetra, *Cele i zasady planowania przestrzennego*, w: R. Cymerman (red.), *Podstawy planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2011, s. 41.

² L. Kupiec, *Istota planowania przestrzennego*, w: L. Kupiec (red.), *Gospodarka przestrzenna*, t. V: *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2002, s. 12.

³ J. M. Chmielewski, *Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2010, s. 351.

⁴ J. Leśniak, *Planowanie przestrzenne*, PWN, Warszawa 1985, s. 7-8.

⁵ J. Welc-Jędrzejewska, *Ochrona zabytków w planowaniu przestrzennym*, „Kurier Konserwatorski” 2008, nr 1, s. 5, [online], [dostęp: 04.10.2013], dostępny w Internecie: <http://www.nid.pl/upload/iblock/ab4/ab4f287c69ac690ef96f233a6de44fbd.pdf>.

⁶ M. Borsa, *Polityka przestrzenna w gospodarce regionalnej i lokalnej*, w: Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 174.

⁷ L. Kupiec, op. cit., s. 15.

⁸ Z. Niewiadomski, *Planowanie przestrzenne. Zarys systemu*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003, s. 32; M. Borsa, op. cit., s. 174.

⁹ M. Borsa, op. cit., s. 174.

¹⁰ L. Kupiec, op. cit., s. 17-18.

Przechodząc natomiast do ram prawnych, na wstępie należy zaznaczyć, iż ważnym momentem w historii polskiego systemu planowania przestrzennego była zmiana ustroju na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Wprowadzenie gospodarki rynkowej odcisnęło swe piętno także na systemie planowania przestrzennego, który przez lata stanowił jeden z wielu elementów ogólnej gospodarki planowej¹¹.

Obecnie, po wielokrotnych zmianach¹², głównym aktem prawnym jest Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.) stanowiąca swoisty kodeks gospodarowania współczesną przestrzenią. Przepisy powyższej ustawy regulują dwie kluczowe kwestie. Po pierwsze, określają zasady polityki przestrzennej prowadzonej przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego oraz ograny administracji rządowej. Po drugie, regulują zakres i sposoby postępowania przy przeznaczaniu terenów na konkretne cele oraz określania zasad ich zagospodarowania i zabudowy, uznając ład przestrzenny oraz zrównoważony rozwój za priorytetowe zasady racjonalnego kreowania otoczenia¹³.

Oprócz powyższych wytycznych ustawodawca określa również podstawowe obszary działań, które

należy uwzględnić w pracach planistycznych. Wśród obowiązkowych elementów znalazły się między innymi „wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”¹⁴, stanowiące przedmiot dokładniejszej analizy w kolejnej części niniejszego artykułu.

Ponadto, analizując prawne ujęcie planowania przestrzennego, warto zauważyć, iż polski system nieodłącznie związany jest z administracyjnym podziałem państwa. Zgodnie z obowiązującym prawodawstwem wyróżniamy trzy podstawowe szczeble planistyczne: gminny, wojewódzki oraz krajowy¹⁵. Powyższa klasyfikacja wynika z przepisów art. 3 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹⁶, według których „kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej” stanowi zadania planistyczne odpowiednio gminy, samorządu województwa oraz Rady Ministrów. Natomiast planowanie na szczeblu powiatowym wykazuje „charakter niesformalizowany i subsydiarny” w odniesieniu do planowania na pozostałych poziomach¹⁷.

Podstawowe informacje dotyczące polskiego systemu planowania przestrzennego (szczeble planistyczne wraz z głównymi opracowaniami planistycznymi) przedstawia tabela 1.

Tabela.1. System planowania przestrzennego w Polsce

SZCZEBEL PLANISTYCZNY	ZADANIE PLANISTYCZNE	PODSTAWOWY AKT PLANISTYCZNY
Gminny	Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy [art. 3 ust. 1]	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy [art. 3 ust. 1] Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy [art. 3 ust. 1]
Powiatowy	Prowadzenie, w granicach swojej własności rzeczowej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego, odnoszących się do obszaru powiatu i zagadnień jego rozwoju [art. 3 ust. 2]	
Wojewódzki	Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w województwie [art. 3 ust. 3]	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa [art. 3 ust. 3]
Krajowy	Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej państwa [art. 3 ust. 4]	Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju [art. 3 ust. 4]

Źródło: opr. własne na podstawie: E. Piekarska, *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego*, w: R. Cymerman (red.), *Podstawy planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2011, s. 177 (postać pierwotna tabeli zmieniona) oraz wybrane przepisy Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.).

¹¹ A. Senetra, op. cit., s. 44; Z. Niewiadomski, *Planowanie przestrzenne...*, op. cit., s. 19-26.

¹² Zarys historyczny polskiego systemu planowania przestrzennego można odnaleźć m.in. w publikacjach: M. Borska, op. cit., s. 191-194; Z. Niewiadomski, *Planowanie przestrzenne...*, op. cit., s. 17-34.

¹³ Art. 1 ust. 1 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.); Z. Niewiadomski (red.), *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. BECK, Warszawa 2013, s. 4.

¹⁴ Art. 1 ust. 2 pkt 4 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.).

¹⁵ Z. Niewiadomski (red.), *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne...*, op. cit., s. 27-38.

¹⁶ Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.

¹⁷ Z. Niewiadomski (red.), *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne...*, op. cit., s. 34-35.

2. MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO - NARZĘDZIE KREOWANIA PRZESTRZENI

Niewątpliwie ważnym opracowaniem, będącym „instrumentem realizacji polityki przestrzennej gminy”¹⁸ jest wspomniany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Na mocy obowiązujących przepisów za jego nadrzędny cel uznaje się odpowiednio:

- „ustalenie przeznaczenia terenu,
- rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy terenu”¹⁹.

Warto dodać, iż powyższe wytyczne mają charakter kierunkowy. Szczegółowy zakres miejscowych planów reguluje art. 15 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym²⁰, wy-

różniając zarówno elementy obowiązkowe, jak i elementy fakultatywne (określane w zależności od potrzeb)²¹.

W kontekście analizowanej tematyki warto jedynie zaznaczyć, iż „zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”²², stanowiące przedmiot rozważań, ustawodawca zaliczył do obowiązkowych ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, co w istotny sposób rzutuje na możliwość ochrony wartości historyczno-kulturowych w ramach procedury planistycznej.

Tematyka miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ich forma, funkcja oraz podstawowe cele są przedmiotem wielu publikacji rozwiniętej literatury planistycznej. Tabela 2 stanowi swoistą syntezę najważniejszych informacji, zarówno przepisów prawnych, jak i komentarzy naukowych.

Tabela. 2. Podstawowe cechy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (w nawiasie wskazano bezpośrednie źródła informacji)

GŁÓWNE CECHY MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	
ASPEKT	CHARAKTERYSTYKA
Aspekt formalnoprawny	- akt prawa miejscowego [art. 14 ust. 8], - stanowi podstawę wydawania decyzji administracyjnych [Niewiadomski, s. 165], - obejmuje tzw. normy planowe [Niewiadomski, s.167]
Aspekt proceduralny	- sporządzany według sformalizowanej procedury [Niewiadomski, s. 174] (obejmującej m.in. szereg opinii oraz uzgodnień, dyskusję publiczną, wprowadzanie niezbędnych zmian itd.) [art. 17], - sporządzany obowiązkowo, jeżeli wynika to z przepisów odrębnych [art. 14 ust. 7], - projekt sporządzany jest przez wójta, burmistrza bądź prezydenta miasta [art. 15 ust. 1] (warto zaznaczyć, iż organy wykonawcze nie wykonują osobiście prac planistycznych, lecz ponoszą odpowiedzialność za właściwe wykonanie projektu [Niewiadomski, s. 157])
Aspekt techniczny	- sporządzany w skali 1:1000, w szczególnych przypadkach również w skali 1:500, 1:2000 bądź 1:5000 [art. 16 ust. 1], - sporządzany z wykorzystaniem urzędowych kopii map zasadniczych bądź map katastralnych, gromadzonych w państwowym zasobie geodezyjnym i kartograficznym [art. 16 ust. 1], - składający się z części tekstowej (treść uchwały), graficznej (załączniki do uchwały) wraz z wymaganymi rozstrzygnięciami (załączniki do uchwały) [art. 20 ust. 1], - szczegółowy zakres planu, zarówno wykaz elementów obowiązkowych, jak i określanych w zależności od potrzeb regulują właściwe przepisy ustawy [art. 15] oraz przepisy aktów wykonawczych
Aspekt społeczny	- możliwy, wręcz konieczny udział społeczeństwa, tzw. partycypacja społeczna, poprzez np. możliwość składania wniosków do planu, udział w publicznej dyskusji, możliwość składania uwag do projektu, możliwość wglądu do planu miejscowego [art. 17, art. 18, art. 30]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.); Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. nr 164, poz. 1587) oraz wybranych komentarzy opublikowanych w: Z. Niewiadomski (red.), *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne. Komentarz*, Wyd. C.H. BECK, Warszawa 2013, s. 140-310.

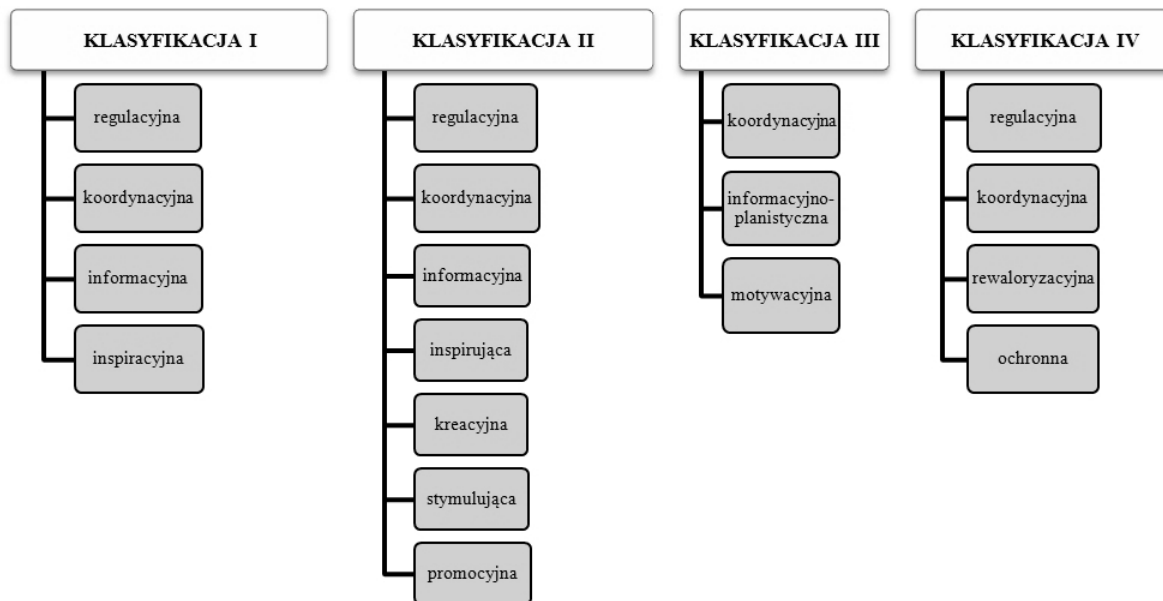
¹⁸ E. Piekarska, *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego*, w: R. Cymerman (red.), *Podstawy planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2011, s. 173.

¹⁹ Art. 4 ust. 1 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.); E. Piekarska, op. cit., s. 174.

²⁰ Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.

²¹ Z. Niewiadomski (red.), *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne...*, op. cit., s. 161.

²² Art. 15 ust. 2 pkt 4 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.).

Ryc. 1. Funkcje miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Klasyfikacja I: E. Piekarska, *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego*, w: R. Cymerman (red.), *Podstawy planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2011, s. 174, za Wysocką 1994. Klasyfikacja II: E. Piekarska, op. cit., s. 175, za Ziobrowskim 1995. Klasyfikacja III: P. Kwaśniak, *Plan miejscowy w systemie zagospodarowania przestrzennego*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2008, s. 101. Klasyfikacja IV: J. M. Chmielewski, *Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2010, s. 275.

Wysoka ranga miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przekłada się bezpośrednio na wielorakość pełnionych funkcji, co ilustruje odpowiednio rycina 1.

Na podstawie analizy ryciny 1 można zauważyć, iż część funkcji powtarza się w każdej z wymienionych klasyfikacji, niezależnie od kontekstu wykorzystania planu.

Za kluczową rolę miejscowych planów uznaje się regulację wielowymiarowego procesu zagospodarowania przestrzeni, w którym uczestniczy szereg podmiotów różniących się przyjętymi celami, priorytetami czy strategiami działania. Ustalenia miejscowego planu tworzą swoiste ramy, dostarczają prawnych wskazówek nakreślających sposób racjonalnego gospodarowania współczesną przestrzenią. Kolejną funkcją, jaką pełni miejscowy plan, jest koordynacja działań pomiędzy poszczególnymi uczestnikami, w tym dostarczanie im rzetelnych informacji. Warto zauważyć, iż prace planistyczne inspirują również do poszukiwania twórczych rozwiązań, kreują nową przestrzeń, a także przyczyniają się do stymulacji oraz promocji gminnej przestrzeni²³.

Dodatkowo P. Kwaśniak wyróżnia funkcję motywacyjną, która „ukazuje kierunki rozwojowe przestrzeni, jakie należy podjąć w celu kreowania zrównoważonego rozwoju”²⁴.

Natomiast J. M. Chmielewski w ujęciu urbanistycznym (autor wymienia funkcje miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w aspekcie przebudowy jednostek śródmiejskich współczesnych ośrodków miejskich) wyróżnia dodatkowo rolę ochronną oraz rewaloryzacyjną, wskazując, iż plan umożliwi realną ochronę unikatowych wartości przyrodniczych, społecznych, a także historycznych czy zabytkowych²⁵, których tematyka będzie kontynuowana w kolejnej części artykułu.

3. MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO - MEDIUM PRZESZŁOŚCI, TERAŹNIEJSZOŚCI, PRZYSZŁOŚCI

W niniejszych rozważaniach szczególna uwaga została zwrócona na wybrany aspekt, regulowany zapi-

²³ E. Piekarska, op. cit., s. 174-175; P. Kwaśniak, *Plan miejscowy w systemie zagospodarowania przestrzennego*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2008, s. 101.

²⁴ P. Kwaśniak, op. cit., s. 101.

²⁵ J. M. Chmielewski, op. cit., s. 275.

sami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, tj. zasadę ochrony dziedzictwa kulturowego.

Powyższa decyzja wynikała z dwóch następujących przesłanek:

- Coraz popularniejszy jest „powrót do korzeni”, przejawiający się zarówno w aspekcie socjologicznym, jak również architektoniczno-urbanistycznym. Warto zwrócić uwagę, że w okresie współczesnych procesów globalizacyjnych, dynamicznych przemian przestrzennych, społecznych czy też gospodarczych dziedzictwo kulturowe jako wizytówka miejsca odgrywa coraz większą rolę. Historyczne układy urbanistyczne, zespoły budowlane czy też kompozycje zieleni to tylko wybrane elementy dziedzictwa kulturowego, które stanowią swoisty dowód tradycji miejsca, nadający mu unikalny koloryt oraz pierwiastek indywidualności²⁶.
- Narodowy Instytut Dziedzictwa opracował Poradnik dotyczący problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w opracowaniach planistycznych na szczeblu gminnym. Stanowi on efekt pracy zespołu ds. miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w składzie: J. Welc-Jędrzejewska (koordynator), E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler oraz E. Jagielska²⁷.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, ze względu na swe indywidualne cechy (tabela 2), a przede wszystkim status prawa miejscowego, stanowi niewątpliwie ważny instrument ochrony dziedzictwa kulturowego²⁸. Ramy powyższej ochrony wy-

znaczają przepisy wybranych aktów prawnych, wśród których należy wymienić między innymi:

- Ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym²⁹,
- Ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami³⁰,
- Ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym³¹.

Należy zauważyć, iż powyższy wykaz obejmuje główne, jednakże nie wszystkie uregulowania prawne dotyczące badanej problematyki³².

Analizę przepisów prawnych regulujących wybraną problematykę należy poprzedzić krótkim wyjaśnieniem terminologicznym. W Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym³³ oraz w przepisach jej aktów wykonawczych³⁴, a także wielokrotnie w ramach niniejszego artykułu pojawia się termin „dziedzictwo kulturowe”, który zgodnie ze słownikiem pojęć, stanowiącym integralną część opracowanego Poradnika³⁵, oznacza „*dorobek materialny i duchowy (dobra kulturalne, naukowe) danej grupy społecznej/ ludzkości, którego obowiązkiem ochrony i zachowania dla przyszłych pokoleń zapisany jest między innymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*”³⁶.

Pojęcie dziedzictwa kultury można odnaleźć także na łamach *Leksykonu prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, opracowanego pod redakcją K. Zeidlera³⁷. Według A. Przyborowskiej-Klimczak, autorki wybranego hasła, przez dziedzictwo kultury „*rozumie się dorobek materialny i duchowy przekazywany i wzbogacany przez kolejne pokolenia*”³⁸. Jednak-

²⁶ J. Welc-Jędrzejewska, E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler, E. Jagielska, *Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Poradnik dla planistów i samorządów lokalnych*, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa 2011, s. 3-5, dostępny w Internecie [dostęp: 05.10.2013]: <http://www.nid.pl/upload/iblock/c5e/c5e81b48ef92a64a313d9ea02a31da61.pdf>, M. Borska, op. cit., s. 182-183.

²⁷ J. Welc-Jędrzejewska, E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler, E. Jagielska, op. cit.

²⁸ Ibidem, s. 6.

²⁹ Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.

³⁰ Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.

³¹ Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.

³² Szerszy katalog uregulowań prawnych (zarówno krajowych, jak i międzynarodowych) dotyczących realizacji ochrony dziedzictwa kulturowego można odnaleźć w publikacjach: J. Welc-Jędrzejewska, E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler, E. Jagielska, op. cit., s. 6-7; K. Zalańska, *Dziedzictwo kulturowe w planowaniu przestrzennym*, w: Z. Cieślak, A. Fogel (red.), *Wartości w planowaniu przestrzennym*, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa, Warszawa 2010, s. 85, dostępny w Internecie po zalogowaniu: http://www.epnp.pl/ebook/wartosci_w_planowaniu_przestrzennym [dostęp: 06.10.2013].

³³ Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.

³⁴ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. nr 164, poz. 1587).

³⁵ J. Welc-Jędrzejewska, E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler, E. Jagielska, op. cit., s. 39-48; słownik tematyczny został opracowany w oparciu o materiały zawarte w: *Standard planistyczny ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego*, opr. zespół: A. Böhm, M. Konopka, J. Korzeń, P. Molski, E. Nekanda-Trepka, M. Smoktunowicz, Warszawa 2000 (nie publikowane).

³⁶ J. Welc-Jędrzejewska, E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler, E. Jagielska, op. cit., s. 40.

³⁷ K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.

³⁸ A. Przyborowska-Klimczak, *Dziedzictwo kultury*, w: K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 38.

że na wstępie autorka zaznacza, iż powyższy termin przyjmuje różnorodne znaczenia, zarówno w literaturze przedmiotu, jak również w krajowych oraz międzynarodowych aktach prawnych³⁹.

Pośród dokumentów prawa międzynarodowego niewątpliwie na szczególną uwagę zasługuje Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu 16 listopada 1972 r.⁴⁰, w której po raz pierwszy pojawił się zarys terminologiczny omawianego pojęcia. Zgodnie z art. 1 powyższej Konwencji „za dziedzictwo kulturalne uważane są: zabytki (...), zespoły: budowli oddzielnych lub łącznych (...), miejsca zabytkowe”, które mają tzw. „wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki” (zapis ten dotyczy zabytków oraz zespołów), a także „wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego” (w odniesieniu do miejsc zabytkowych)⁴¹.

A. Przyborowska-Klimczak odnosi się też do przyjętego Zalecenia dotyczącego ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego na płaszczyźnie krajowej. W ramach tego dokumentu także określono elementy dziedzictwa kulturowego (identyczne zresztą jak w Konwencji, tj. zabytki, zespoły oraz miejsca zabytkowe), jednakże wyróżniające się tzw. „specjalną wartością”, czyli najprościej mówiąc, cenne z punktu widzenia konkretnego państwa⁴².

Przechodząc do analizy wybranych polskich aktów prawnych, warto zaznaczyć, iż Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁴³ przyjmuje w danym kontekście jedynie charakter kierunkowy (chodzi o regulacje dotyczące m.in. zadań gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami⁴⁴). Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁴⁵ wraz z aktem wykonawczym (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego⁴⁶), o czym była mowa już wcześniej, określa usta-

lenia miejscowych planów, w tym również w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Istotne regulacje zawiera Ustawa z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁴⁷, która dostarcza realnych narzędzi ochrony poszczególnych elementów dziedzictwa kulturowego. K. Zeidler określa powyższy akt prawny mianem *konstytucji ochrony zabytków*⁴⁸. Warto w tym miejscu podkreślić, iż to właśnie zabytki, a zwłaszcza zabytki nieruchome (ich definicję oraz przykłady reguluje odpowiednio art. 3 pkt 2 oraz art. 6 ust.1 pkt 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁴⁹), odgrywają kluczową rolę w aspekcie planistycznej ochrony dziedzictwa kulturowego⁵⁰.

Reasumując, przepisy powyższej ustawy stanowią swoisty pomost pomiędzy planowaniem przestrzennym a prawną ochroną zabytków, co może wynikać z następujących zapisów prawnych:

- Obecnie funkcjonują cztery formy ochrony zabytków: „ 1) wpis do rejestru zabytków; 2) uznanie za pomnik historii; 3) utworzenie parku kulturowego”, a także „4) **ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego**”⁵¹.
- W opracowaniach planistycznych stworzonych na poszczególnych szczeblach, w tym w **miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego** „1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu”, a ponadto „3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”⁵².

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Dz. U. z 1976 r. nr 32, poz. 190.

⁴¹ Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. nr 32, poz. 190); A. Przyborowska-Klimczak, op. cit., s. 39.

⁴² A. Przyborowska-Klimczak, op. cit., s. 39-40.

⁴³ Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.

⁴⁴ Art. 7 ust. 1 pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.).

⁴⁵ Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.

⁴⁶ Dz. U. nr 164, poz. 1587.

⁴⁷ Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.

⁴⁸ K. Zeidler, *Ochrona zabytków*, w: K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 192.

⁴⁹ Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.

⁵⁰ K. Zalaszińska, *Dziedzictwo kulturowe...*, op. cit., s. 86.

⁵¹ Art. 7 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.).

⁵² Art. 18 ust. 2 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.).

- W opracowaniach planistycznych na szczeblu lokalnym, w tym w **miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego** „uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) parków kulturowych”⁵³. Dodatkowo w opracowaniach tych uwzględnia się zapisy gminnego programu opieki nad zabytkami, o ile został sporządzony⁵⁴, a także „ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”⁵⁵. Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż właśnie ze względu na możliwość ustalenia strefy ochrony konserwatorskiej (dotyczącej zwłaszcza zabytków nieruchomości niewpisanych do rejestru oraz zabytków niebędących elementami parków kulturowych) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego może stanowić samodzielną formę ochrony zabytków. W pozostałych przypadkach miejscowe plany pełnią jedynie funkcję realizacyjną, tj. spełniają wytyczne wynikające z pozostałych prawnych form ochrony zabytków nieruchomości⁵⁶.
- Wojewódzki konserwator zabytków stanowi organ uzgadniający projekty oraz zmiany **miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego** w sprawie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu⁵⁷.

Powyższe regulacje, niekiedy wraz z interpretacją, można odnaleźć w wielu pozycjach literatury⁵⁸. Na szczególną uwagę zasługuje publikacja K. Żalasińskiej⁵⁹. Na podstawie treści wyroków WSA w Warszawie oraz wybranej literatury przedmiotu została tu przedstawiona złożona problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zabytków nieruchomości, w polskim systemie planowania przestrzennego.

Reasumując, można stwierdzić, że przedstawione powyżej uregulowania prawne potwierdzają tezę,

iż planowanie przestrzenne można uznać za współczesny instrument ochrony dziedzictwa kulturowego, decydującego o indywidualnym charakterze złożonej przestrzeni.

Szczególnie ważną rolę w badanym aspekcie pełni miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, określony w ramach niniejszego artykułu mianem „medium przeszłości, teraźniejszości oraz przyszłości”. Zgodnie z wytycznymi Poradnika plan ten powinien zapewnić:

- ochronę oraz przywracanie do właściwego stanu wszelkich zasobów tworzących dziedzictwo kulturowe,
- odpowiednią ekspozycję elementów przestrzeni powszechnie uznanych za cenne, stanowiące swoisty wyróżnik,
- harmonijne kreowanie współczesnego krajobrazu kulturowego, jednakże z poszanowaniem historii oraz tradycji miejsca⁶⁰.

4. WYBRANY PRZYKŁAD

Wcześniejšie rozważania zawarte w niniejszym artykule kończy analiza wybranego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Uchwała nr XI/81/11 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Przydworcowe w Białymstoku (rejon ul. Kard. S. Wyszyńskiego i M. Kopernika))⁶¹ uchwalonego w 2011 r., dla fragmentu białostockiego śródmieścia. Powyższy wybór nie był przypadkowy, a wynikał z dwóch zależnych od siebie przesłanek: charakterystycznych uwarunkowań wybranego terenu, a także przyjętych rozwiązań planistycznych.

Wyróżnik wybranego terenu, a zarazem przedmiot wieloletnich dyskusji, stanowi charakterystyczny układ architektoniczno-urbanistyczny (ryc. 2 i 3), obejmujący odpowiednio:

- gęstą siatkę ulic, o historycznym przebiegu⁶²,
- ekstensywną, drewnianą zabudowę mieszkaniową jednorodziną, pochodzącą z przełomu XIX i XX wieku⁶³.

⁵³ Art. 19 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.).

⁵⁴ Art. 19 ust. 2 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.).

⁵⁵ Art. 19 ust. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.).

⁵⁶ K. Żalasińska, *Dziedzictwo kulturowe...*, op. cit., s. 96; K. Żalasińska, *Strefa ochrony konserwatorskiej*, w: K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 350.

⁵⁷ Art. 20 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.).

⁵⁸ Zgodnie z wykazem literatury pozycje nr 1, 5, 6, 12, 16, 25, 26, 27, 28, 29.

⁵⁹ K. Żalasińska, *Dziedzictwo kulturowe...*, op. cit.

⁶⁰ J. Welc-Jędrzejewska, E. Kulesza-Szerniewicz, B. Makowska, E. Stieler, E. Jagielska, op. cit., s. 20.

⁶¹ Dz. Urz. W. P. nr 146, poz. 1682 z 20.05.11 r., obowiązuje od 20.06.11 r.

⁶² G. Dąbrowska-Milewska, *Nowe centrum Białegostoku - rewitalizacja zdegradowanej dzielnicy śródmiejskiej*, w: W. Czarniecki (red.), *Problemy rewitalizacji w gospodarce przestrzennej XXI wieku*, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2006, s. 334.

⁶³ Ibidem.

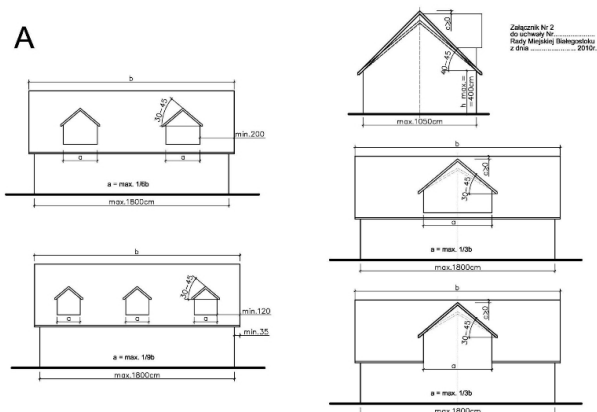

Ryc. 2 i 3. Wybrane widoki osiedla, stanowiącego przedmiot analizy; fot. autorka.

Od lat prowadzono debatę nad losem drewnianego osiedla, zlokalizowanego niemalże w centrum Białegostoku. Sedno tych rozmów sprowadzało się do zasadniczego pytania: burzyć czy chronić? Odpowiedź na powyższe pytanie wraz z zestawem narzędzi dostarczył miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (Uchwała nr XI/81/11 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Przydworcowe w Białymstoku (rejon ul. Kard. S. Wyszyńskiego i M. Kopernika))⁶⁴, mający na celu zarówno ochronę historii miejsca, jak również dostosowanie obszaru do współczesnych potrzeb miasta oraz jego mieszkańców.

W celu ochrony dziedzictwa kulturowego, w ramach opracowanego planu⁶⁵ (Dział II. Ustalenia ogólne planu. Rozdział 3. Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej), wprowadzono następujące zapisy:

Ryc. 4. Wzornik zabudowy mieszkaniowej w obrębie ustalonej strefy ochrony konserwatorskiej

Źródło: Załącznik graficzny nr 2 do Uchwały nr XI/81/11 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Przydworcowe w Białymstoku (rejon ul. Kard. S. Wyszyńskiego i M. Kopernika), Dz. Urz. W. P. nr 146, poz. 1682 z 20.05.11 r., obowiązuje od 20.06.11 r.

- po pierwsze, ustalono strefę ochrony konserwatorskiej,
- po drugie, wprowadzono rozwiązanie planistyczne w postaci tzw. wzorników (mających zastosowanie jedynie w granicach strefy konserwatorskiej).

Zgodnie z zapisami ustalona strefa ochrony konserwatorskiej objęła część zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a za przedmiot ochrony uznano odpowiednio:

- 1) „układ przestrzenny oraz istniejący starodrzew;
- 2) intensywność zabudowy;
- 3) zasady kształtowania budynków”⁶⁶.

Ostatni wyżej wymieniony element zagospodarowania przestrzennego, tj. kształt zabudowy, został określony za pomocą tzw. wzorników (ryc. 4), czyli modelu tradycyjnego drewnianego domu, przedstawionego w formie graficznej wraz z odpowiednimi oznaczeniami oraz regulacjami w części tekstowej planu.

Opracowany dla wybranego terenu wzornik określa takie parametry budynków, jak między innymi:

- maksymalna długość, szerokość oraz wysokość,
- kąt nachylenia połaci dachowych,
- wymiary lukarn (wysokość, szerokość, kąt nachylenia)⁶⁷.

Należy stwierdzić, że praktyka stosowania wzorników we współczesnym warsztacie planistycznym w Polsce jest rozwiązaniem rzadko spotykanym. Jako przykład można wskazać wzorniki stanowiące materiał pomocniczy do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Janowca n. Wisłą⁶⁸ czy też wzorniki opracowane w ramach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego białostockich Bojar (Uchwała nr XVIII/174/07 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 29 października 2007 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Bojary w Białymstoku (rejon ul. Towarowej, Skorupskiej, Świętojańskiej, J.K. Branickiego, Ogrodowej i Sienkiewiczza))⁶⁹.

⁶⁴ Dz. Urz. W. P. nr 146, poz. 1682 z 20.05.11 r., obowiązuje od 20.06.11 r.

⁶⁵ Należy zaznaczyć, iż zgodnie z § 11 Uchwały nr XI/81/11 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Przydworcowe w Białymstoku (rejon ul. Kard. S. Wyszyńskiego i M. Kopernika), Dz. Urz. W. P. nr 146, poz. 1682 z 20.05.11 r., obowiązuje od 20.06.11 r., na wybranym obszarze nie zostały zidentyfikowane zarówno obiekty wpisane do rejestru zabytków, jak i obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

⁶⁶ §12. 2 Uchwały nr XI/81/11 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Przydworcowe w Białymstoku (rejon ul. Kard. S. Wyszyńskiego i M. Kopernika), Dz. Urz. W. P. nr 146, poz. 1682 z 20.05.11 r., obowiązuje od 20.06.11 r.

⁶⁷ Na podstawie załącznika nr 2 i 3 do Uchwały nr XI/81/11 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Przydworcowe w Białymstoku (rejon ul. Kard. S. Wyszyńskiego i M. Kopernika), Dz. Urz. W. P. nr 146, poz. 1682 z 20.05.11 r., obowiązuje od 20.06.11 r.

⁶⁸ T. Jeleński, *Urbanistyka i gospodarka przestrzenna*, w: J. Kronenberg, T. Bergier (red.), *Wyzwania zrównoważonego rozwoju w Polsce*, Fundacja Sendzimira, Kraków 2010, s. 247, za: W. Kosiński, *Kształtowanie krajobrazu kulturowego: miasteczko turystyczne na przykładzie Janowca n/Wisłą*, „Ochrona Zabytków” 1995, 3-4, s. 266-282.

⁶⁹ Dz. Urz. W. P. nr 261, poz. 2778 z 03.12.07 r., obowiązuje od 03.01.08 r.

⁷⁰ T. Jeleński, op. cit., s. 247.

Odwolując się natomiast do praktyki europejskiej, wzorniki tego typu stosowane są w krajach czy też regionach o głęboko zakorzenionej tradycji architektonicznej. Za przykład należy wskazać między innymi Szwajcarię, Austrię, jak również takie regiony, jak Bawaria oraz Prowansja⁷⁰.

PODSUMOWANIE

Na podstawie przeglądu kluczowych aktów prawnych oraz wybranych pozycji literatury przedmiotu można sformułować następujące wnioski:

- Priorytetowym celem współczesnego planowania przestrzennego, jako dziedziny o niewątpliwie interdyscyplinarnym charakterze, jest racjonalne kreowanie przestrzeni tworzonej przez różnorodne, dynamicznie ewoluujące elementy.
- Obecny system planowania przestrzennego w Polsce składa się z powiązanych wzajemnie szczebli decyzyjnych, wśród których kluczową rolę odgrywa samorząd gminny, odpowiedzialny za opracowanie dwóch aktów planistycznych: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (które wyróżniają się statusem prawa miejscowego).
- W świetle obowiązujących przepisów prawnych miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego stanowi jedną z czterech zasadniczych form ochrony zabytków, będących istotnym elementem dziedzictwa kulturowego.
- W celu ochrony unikatowych wartości współczesny warsztat planistyczny niekiedy wychodzi poza standardowe ramy, wprowadzając dodatkowe rozwiązania, jak na przykład wzorniki zabudowy.

LITERATURA

1. **Bąkowski T. (2010)**, *Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego*, [w:] K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa, s. 361-363.
2. **Borsa M. (2008)**, *Polityka przestrzenna w gospodarce regionalnej i lokalnej*, [w:] Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa, s. 174-196.
3. **Chmielewski J. M. (2010)**, *Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*, OWPW, Warszawa, s. 274-282, 349-356.
4. **Dąbrowska-Milewska G. (2006)**, *Nowe centrum Białegostoku - rewitalizacja zdegradowanej dzielnicy śródmiejskiej*, [w:] W. Czarnecki (red.), *Problemy rewitalizacji w gospodarce przestrzennej XXI wieku*, WSFiZ w Białymstoku, Białystok, s. 333-340.
5. **Gawroński K. (2010)**, *Instrumenty ochrony środowiska w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz ich rola w kształtowaniu krajobrazu kulturowego*, [w:] K. Gawroński, J. Hernik (red.), *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne jako instrument kształtowania krajobrazów kulturowych (Doświadczenia polskie i międzynarodowe)*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz - Kraków, s. 19-39.
6. **Gawroński K., Hernik J. (2010)**, *Ochrona i zachowanie krajobrazów kulturowych w gospodarce przestrzennej na poziomie lokalnym*, [w:] K. Gawroński, J. Hernik (red.), *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne jako instrument kształtowania krajobrazów kulturowych (Doświadczenia polskie i międzynarodowe)*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz - Kraków, s. 169-182.
7. **Jeleński T. (2010)**, *Urbanistyka i gospodarka przestrzenna*, [w:] J. Kronenberg, T. Bergier (red.), *Wyzwania zrównoważonego rozwoju w Polsce*, Fundacja Sendzimira, Kraków, s. 235-264.
8. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną ONZ dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji (Dz. U. z 1976 r. nr 32, poz. 190).
9. **Kupiec L. (2002)**, *Istota planowania przestrzennego*, [w:] L. Kupiec (red.), *Gospodarka przestrzenna, t. V. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 9-49.
10. **Kwaśniak P. (2008)**, *Plan miejscowy w systemie zagospodarowania przestrzennego*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa, s. 101.
11. **Leśniak J. (1985)**, *Planowanie przestrzenne*, PWN, Warszawa, s. 7-8.
12. **Mironowicz I. (2005)**, *Technika zapisu planistycznego*, IRM, Kraków, s. 59-63.
13. **Niewiadomski Z. (2003)**, *Planowanie przestrzenne. Zarys systemu*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa, s. 13-41.
14. **Niewiadomski Z. (red.), (2013)**, *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. BECK, Warszawa, s. 3-78, 140-310.
15. **Piekarska E. (2011)**, *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego*, [w:] R. Cymerman (red.), *Podstawy planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego*, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn, s. 173-189.
16. **Prus B., Gawroński K. (2010)**, *Krajobrazy kulturowe a ochrona zabytków*, [w:] K. Gawroński,

- J. Hernik (red.), *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne jako instrument kształtowania krajobrazów kulturowych (Doświadczenia polskie i międzynarodowe)*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz - Kraków, s. 222-233.
17. **Przyborowska-Klimczak A. (2010)**, *Dziedzictwo kultury*, [w:] K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, s. 38-41.
  18. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 roku w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. nr 164, poz. 1587).
  19. **Senetra A. (2011)**, *Cele i zasady planowania przestrzennego*, [w:] R. Cymerman (red.), *Podstawy planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego*, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn, s. 41-46.
  20. Uchwała nr XI/81/11 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Przydworcowe w Białymstoku (rejon ul. Kard. S. Wyszyńskiego i M. Kopernika), Dz. Urz. W. P. nr 146, poz. 1682 z 20.05.11 r., obowiązuje od 20.06.11 r.
  21. Uchwała nr XVIII/174/07 Rady Miejskiej Białegostoku z dnia 29 października 2007 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części osiedla Bojary w Białymstoku (rejon ul. Towarowej, Skorupskiej, Świętojańskiej, J. K. Branickiego, Ogrodowej i Sienkiewicza), Dz. Urz. W. P. nr 261, poz. 2778 z 03.12.07 r., obowiązuje od 03.01.08 r.
  22. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.).
  23. Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 ze zm.).
  24. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 ze zm.).
  25. **Welc-Jędrzejewska J. (2008)**, *Ochrona zabytków w planowaniu przestrzennym*, „Kurier Konserwatorski”, nr 1, s. 5-8, dostępny w Internecie: <http://www.nid.pl/upload/iblock/ab4/ab4f287c69ac690ef96f233a6de44fbd.pdf> [dostęp: 04.10.2013].
  26. **Welc-Jędrzejewska i inni (2011)**, *Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Poradnik dla planistów i samorządów lokalnych*, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa, dostępny w Internecie: <http://www.nid.pl/upload/iblock/c5e/c5e81b48ef92a64a313d9ea02a31da61.pdf> [dostęp: 05.10.2013].
  27. **Zalasińska K. (2010a)**, *Strefa ochrony konserwatorskiej*, [w:] K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, s. 349-351.
  28. **Zalasińska K. (2010b)**, *Dziedzictwo kulturowe w planowaniu przestrzennym*, [w:] Z. Cieślak, A. Fogel (red.), *Wartości w planowaniu przestrzennym*, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa, Warszawa, s. 83-99, dostępny w Internecie po zalogowaniu: http://www.epnp.pl/ebook/wartosci_w_planowaniu_przestrzennym [dostęp: 06.10.2013].
  29. **Zeidler K. (2010)**, *Ochrona zabytków*, [w:] K. Zeidler (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków. 100 podstawowych pojęć*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa, s. 191-196.